

Joint EU/CoE Project
Strategic Development of Higher Education and Qualification Standards

Funded
by the European Union
and the Council of Europe

COUNCIL OF EUROPE

Implemented
by the Council of Europe

**Приоритети за развој високог образовања у
БиХ
за период 2016 - 2026.**

јули 2015.

САДРЖАЈ

1. УВОД	4
2. ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВОЈ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА У БИХ.....	5
П1. ДОБРО УПРАВЉАЊЕ И МЕНАџМЕНТ	5
П1.1. Оквири политика (стратешки и законодавни оквири)	5
П1.2. Добро управљање и законодавство	6
П1.3. Обезбеђивање квалитета	6
П1.4. Научноистраживачки рад	7
П2. РЕСУРСИ	7
П3. ПОВЕЗАНОСТ ТРЖИШТА РАДА И ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА.....	8
П4. СТАНДАРДИ КВАЛИФИКАЦИЈА.....	9
П5. СТУДЕНТСКО ИСКУСТВО	9
П6. ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА.....	10
П7. СТАТИСТИКА	11
3. ТАБЕЛАРНИ ПРИКАЗ СВИХ ПРИОРИТЕТА.....	12

Преглед скраћеница

БиХ	Босна и Херцеговина
СоЕ	Савјет Европе
ECTS	Европски систем преноса бодова
ЕНЕА	Европски простор високог образовања
ESG	Европски стандарди и правци за обезбјеђивање квалитета
ЕУ	Европска унија
EUROSTAT	Европска статистичка канцеларија
EUROSTUDENT	Истраживање о квалитети студентског живота које се проводи у 27 европских земаља
EURYDICE	Европска мрежа података о васпитно-образовним системима
ХЕА	Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета БиХ
ХЕРЕ	Експерт за реформу високог образовања
Horizon 2020	Оквирни програм ЕУ за истраживања и иновације
IPA	Инструмент за предприступну помоћ
ЈР	Заједнички пројекат
Комисија за КО БиХ	Комисија за израду квалификационог оквира
QA	Обезбјеђивање квалитета
SEE 2020	„Стратегија 2020 Југоисточне Европе“ - Радна мјеста и просперитет у европској перспективи.
ВШУ	Високошколска установа

1. УВОД

У периоду 2013-2015. године у Босни и Херцеговини је трајао Заједнички пројекат Европске уније и Савјета Европе под називом “Стратешки развој високог образовања и стандарда квалификација” (финансиран из IPA фондова). Један од његових основних циљева је био израда приоритета за развој високог образовања у БиХ након 2015. године, односно године у којој истичу “Стратешки правци развоја образовања у БиХ са планом имплементације 2008-2015” (“Службени гласник БиХ”, број 63/08), а који су пројигцирали потпуно приступање БиХ европском простору високог образовања.

Добро управљање и менаџмент се огледају у стимулативном и ефективном оквиру политика, стратегија и законодавства, као и у унапређењу механизма обезбеђивања квалитета високог образовања и његове саставне истраживачке компоненте.

Ресурси, као претпоставка рада и развоја високог образовања, су били циљана или обухваћена тема многих до сада урађених реформских пројеката, са заједничким исходом анализа – високо образовање у БиХ се неадекватно финансира и ниско је на листи приоритета.

Стандарди квалификација произилазе из обавезе израде квалификационог оквира БиХ, усаглашеног са европским, како би домаће квалификације биле признате у свим земљама које су приступиле Болоњском процесу (а то нису само државе-чланице ЕУ), а стране квалификације биле признате у БиХ.

Постојећа статистика високог образовања у БиХ не може одговорити захтјевима европских статистичких агенција.

Неупитно је да високо образовање има потенцијала да значајно допринесе напретку БиХ, унапређењу економског развоја, демократске културе и општег квалитета живота.

Свесрдним ангажманом Савјетодавне групе пројекта (састављене од представника свих јавних и неколико приватних универзитета) те су препоруке преточена у Приоритете за развој високог образовања у БиХ за период 2016-2026. Приоритети су груписани у седам кључних подручја, имају своје носиоце и учеснике у активностима, као и временски период имплементације. Овај документ представља најпотпунији преглед активности које би се требале провести да би се оснажио развој високог образовања у БиХ.

Друштво у цјелини има интерес за успјешан развој овог сектора. Стога Савјетодавна група пројекта указује на одговорност свих да предузму активности на рјешавању проблема са којима се суочава високо образовање у БиХ. То подразумијева већу и квалитетнију сарадњу и заједнички рад бројних актера високог образовања, којим би се етаблирала заједничка визија развоја овог сектора у БиХ и напретка БиХ у интеграцији у Европски простор високог образовања.

2. ПРИОРИТЕТИ ЗА РАЗВОЈ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА У БИХ

- П1 Добро управљање и менаџмент
- П2 Ресурси
- П3 Повезаност тржишта рада и високог образовања
- П4 Стандарди квалификација
- П5 Студентско искуство
- П6 Интернационализација
- П7 Статистика

П1. ДОБРО УПРАВЉАЊЕ И МЕНАЏМЕНТ

П1.1. Оквири политика (стратешки и законодавни оквири)

1. Кроз активан и креативан дијалог утврдити и усагласити приоритетне области те испланирати потребне активности, њихов редосљед и актере (укључујући академску заједницу и студенте, и обезбиједити одговарајуће консултације са социјалним партнерима, послодавцима и широм јавности) који се морају укључити у високо образовање кроз заједничку активност.
2. Јасно описати реалне циљеве и одредити потребне ресурсе за њихову имплементацију и јасно дефинисати циљеве које ВШУ требају реализовати и индикаторе постигнућа и актере за наредних 10 година.
3. а) Увести и унаприједити истраживање образовања за праћење сектора како би се доношење политика и стратешко планирање на институционалном и секторском нивоу вршило на основу информација и доказа;
б) У развојне стратегије високог образовања у БиХ уградити циљеве политике ЕНЕА (нпр. интернационализација, учешће студената и студентско искуство) и укључити информације о потребама на тржишту рада;
ц) Успоставити информационе системе за праћење провођења и утицаја политика, закона, исхода и студија о високом образовању у БиХ и најбољих пракси у овој области, тамо гдје исти нису успостављени¹; Успоставити регистре експерата за разне реформске области високог образовања унутар БиХ, тамо гдје исти нису успостављени.
4. Унаприједити и успоставити јасне везе између политика и циљева високог образовања на свим нивоима власти у БиХ, надлежних органа и институција међусобно и са циљевима Болоњског процеса. Побољшати и унаприједити повјерење између ВШУ и министарстава (образовања, финансија и других министарстава).

¹Прелиминарне студије за анализу високог образовања у БиХ 2013; ЕУ ИРА Пројекат: „Подршка реформи високог образовања у Босни и Херцеговини“;

5. а) Успоставити равнотежу између аутономије и капацитета ВШУ да управљају и планирају своје активности и њихове одговорности за ефикасно коришћење јавних средстава и остваривања стратешких циљева²;
б) Унаприједити управљање и одговорност за ефикасно коришћење средстава, планирање и контролу на нивоу ВШУ, повезујући планове ВШУ са стратегијама на вишем нивоу³.
6. Успоставити координацију за праћење Болоњског процеса у БиХ како би се унаприједила свијест, разумијевање међу актерима, редовно оцјењивао напредак, обезбиједила размјена искустава, примјери добре праксе и експертизе, подржала изградња капацитета и омогућило кључним актерима да сарађују како би се обезбиједило активно учешће БиХ у ЕНЕА.

П1.2. Добро управљање и законодавство

1. Обезбиједити да се развој високог образовања одвија на транспарентан, кооперативан и креативан начин на свим нивоима; унаприједити ширење информација о високом образовању путем медија.
2. Појачати активности у области високог образовања на организацији и одржавању конференција, радионица, семинара и других облика размјене добрих искустава и пракси свих кључних актера у високом образовању.
3. Имплементирати члан 43. Оквирног закона о високом образовању у БиХ који се односи на Ректорску конференцију БиХ.
4. Наставити истраживање утицаја постојеће правне регулативе (правних прописа) на провођење стратегија, политика, извјештаја и закона о високом образовању у БиХ, које проводе високошколске установе у БиХ и надлежни органи на свим нивоима, исходи којег истраживања ће дати правце о томе како на најбољи начин унаприједити / модернизовати будуће студије и стратегије; те учинити јавно доступним стратешке документе ВШУ и надлежних образовних власти.

П1.3. Обезбјеђивање квалитета

1. Унаприједити механизме и досљедно провести принципе и стандарде обезбјеђивања квалитета на свим ВШУ.
2. Успоставити предуслове и провести ефикасан, транспарентан и приступачан процес акредитовања за студијске програме високог образовања заснован на реалној процјени трошкова и користи.
3. Оцијенити утицај првог круга институционалне акредитације ВШУ у БиХ на квалитет, релевантност и ефикасност. Обезбиједити анализе у области високог образовања које ће израђивати ХЕА и надлежне образовне власти на основу стечених искустава о процесу акредитације како би се стратешки приступи заснивали на релевантним информацијама.

² EU IPA Пројекат, „Реформа финансирања високог образовања у БиХ“

³ EU IPA Пројекат: „Подршка реформи високог образовања у Босни и Херцеговини“

4. Анализирати важеће законодавство са аспекта усаглашености одредби о поступку акредитације са захтјевима Европских стандарда и праваца за обезбјеђивање квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ).
5. Препоручити образовним властима разматрање опције увођења обавезне периодичне акредитације, појаснити посљедице недодјeljивања акредитације.

П1.4. Научно-истраживачки рад

1. Усагласити секторска приоритетна подручја за развој научно-истраживачког рада на ВШУ са назнаком преференције приоритетних истраживачких подручја која ће се финансирати, те успоставити институционалне планове развоја у том погледу.
2. Донијети законе о научно-истраживачком раду тамо гдје их нема.
3. Повећати инвестиције за научно-истраживачки рад⁴; додијелити посебне ставке буџета за подршку научно-истраживачком раду на свим јавним ВШУ, нпр. финансирање за публикације, приступ електронским часописима, кофинансирање међународне сарадње и умрежавања, иновација истраживачког рада везаних за Horizon 2020, набавке ICT опреме и нових лабораторија на свим јавним ВШУ.
4. Успоставити адекватне програме за усавршавање академског особља на институционалном нивоу⁵, размотрити провођење стручног усавршавања особља на нивоу сектора, те обезбиједити потребне ресурсе за то.
5. У складу са Стратегијом мобилности ЕНЕА 2020 „Мобилност за боље учење“ израдити документе о мобилности.
6. Обезбиједити могућности стицања докторских звања и кроз научноистраживачки рад, трансфер знања привреди и пракси, а не само путем похађања наставе на III циклусу студија; унаприједити сарадњу између ВШУ и индустрије у истраживању.

П2. РЕСУРСИ

1. Увести системе финансирања високог образовања засноване на: успјешности у постизању циљева; социјалној димензији високог образовања; потреби повећања финансијске аутономије ВШУ; загарантованости основних трошкова рада, адекватности и благовремености у плаћању особља; осигураности довољних и поузданих јавних средстава без надомјештања допунским средствима које остваре ВШУ; стратегијама развоја људских ресурса на свим ВШУ, укључујући и учење страних језика; договореним приоритетима за финансирање високог образовања према стратешким циљевима; подстицајима ВШУ за успостављање партнерства и стимулацију донација; идентификовању разлога одустајања од студија и других периода за завршетак студија, те праћењу запошљавања свршених студената.
2. Увести или повећати удио јавног буџета који се издваја за високо образовање; дугорочно пројцирати циљани проценат БДП-а за високо образовање путем комбинације јавних средстава и приватних доприноса; размотрити увођење

⁴ЕУ ИРА Пројекат: „Подршка реформи високог образовања у Босни и Херцеговини“

⁵Нпр. Интензивно стручно усавршавање особља ће бити потребно за писање исхода учења на институционалном нивоу за сво академско особље и за особље задужено за обезбјеђивање квалитета

заједничких принципа за расподјелу буџетских средстава који користе интегрисани универзитети у Европи⁶.

3. Одредити потребне активности и временски оквир за постизање реформе финансирања високог образовања у БиХ у три фазе (анализа прикупљених података, одлука о методологији финансирања, имплементација са дефинисаним одговорностима и временским оквиром); путем координације одредити како нови систем провести у пракси.
4. Одредити приоритете за финансирање високог образовања у БиХ према стратешким циљевима; успоставити фондове за развој високог образовања у БиХ од стране надлежних образовних власти са основним циљем да подрже договорене приоритете за развој високог образовања.
5. Увести компатибилне информационе системе од стране надлежних образовних власти у ентитетима, кантонима, Брчко дистрикту БиХ и ВШУ који ће служити интерном управљању високошколским установама, статистици на нивоу области, и за потребе пружања информација EUROSTAT-у и EUROSTUDENT -у, итд.
6. Успоставити редован дијалог ВШУ и власти на тему реформе финансирања високог образовања при чему би министарства образовања требала имати активнију улогу у смислу заговарања код финансијских власти.
7. Унаприједити капацитете за лидерство, управљање и администрацију на нивоу надлежних образовних власти и обезбиједити више континуитета у погледу особља.

ПЗ. ПОВЕЗАНОСТ ТРЖИШТА РАДА И ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА

1. Модернизовати постојеће и повећати број студијских програма за квалификације које се траже на тржишту рада; израдити савјете о каријери и јавно промовисати информације као стимуланс на упис за тражене квалификације; обезбиједити стипендије за дефицитарне студијске програме; ограничити број студената на програмима гдје је дошло до хиперпродукције кадра; јасно дефинисати циљеве које ВШУ требају реализовати у односу на тржиште рада, као и индикаторе постигнућа; хармонизирати нова звања како би се могла без проблема користити на цијелој територији БиХ.
2. Успоставити консултативне конзорције на свим ВШУ (послодавци, заводи за запошљавање, привредне коморе, др.) како би координисали своје стратешке циљеве.
3. Истраживачком раду и иновацијама на ВШУ дати висок приоритет - што треба бити подржано од влада - те фокусирати иновације на приоритетна подручја (нове индустрије, Horizon 2020, итд); значајно повећати ниво праксе и примјене наученог, посебно у програмима везаним за струке и индустрију, користећи при томе и искуства стручњака из привреде као предавача; изградити програме цијеложивотног учења на свим ВШУ који укључују и стручно усавршавање.
4. Унаприједити законодавство и праксу у области признавања високошколских квалификација у сврху запошљавања; иницирати рјешавање проблема злоупотребе

⁶EU IPA пројекат „Реформа финансирања високог образовања у БиХ“

неплаћеног привременог рада, мита и корупције при запошљавању; иницирати и израдити прописе за једнаке могућности при запошљавању.

- У јавним буџетима предвидјети ставке за финансирање свршених студената – предузетника; израдити програме за стицање искуства у иностранству за свршене студенте у области раста и иновација уз услов да се врате и примијене своја знања у БиХ.

П4. СТАНДАРДИ КВАЛИФИКАЦИЈА

- Имплементирати Акциони план за израду и провођење Квалификационог оквира у БиХ за период 2014-2020; користити Приручник за даљи развој и употребу стандарда квалификација и занимања у БиХ⁷, Водич о стицању и коришћењу академских и научних звања у БиХ, Водич добре праксе за израду наставних планова и програма; увести праксу континуираног стручног усавршавања академског и административног особља на ВШУ.
- Предвидјети посебну буџетску ставку за иновације наставних планова и програма на јавним ВШУ; успоставити механизме за консултације са студентима и субјектима пословног окружења о изради програма и пратити реализацију промјена; обезбиједити подршку надлежних образовних власти и Агенције за развој високог образовања и обезбјеђивања квалитета БиХ и Агенције за акредитацију високошколских установа РС у примјени критеријума и стандарда за израду и одобравање студијских програма и њихово мјесто у процесу интерног обезбјеђивања квалитета;
- а) Обезбиједити да сваки студијски програм буде осмишљен са два излаза⁸ – за тржисте и за наставак образовања;
б) Идентификовати средњорочне и дугорочне ефекте примјене ревидираних наставних планова и програма за академске структуре, ресурсе, процес обезбјеђивања квалитета и дугорочну инфраструктуру.
- Унаприједити законодавство и праксу у области признавања квалификација у сврху запошљавања или наставка школовања.
- Успоставити стандарде квалификација у складу са Основама квалификационог оквира у БиХ и Акционим планом за израду и провођење Квалификационог оквира у БиХ за период 2014 -2020.

П5. СТУДЕНТСКО ИСКУСТВО

- Поставити циљеве о једнакости приступа високом образовању припадника циљних група⁹; додијелити посебну ставку буџета за ВШУ са циљем обезбјеђења стипендија за њих (нпр. прилагођени наставни план и програм за ове групе).
- Повећати обухват високим образовањем¹⁰; увести и/или повећати суфинансирање трошкова студија на II и III циклусу; успоставити одговарајући омјер броја студената и

⁷ Заједнички пројекат ЕУ и ВЕ „Стратешки развој високог образовања и стандарда квалификација“ (2013-2015)

⁸ Излаз представља могућности за даљи наставак каријере након завршетка студија

⁹ Циљна група су студенти са инвалидитетом, студенти из породица с ниским примањима, студенти из удаљених руралних подручја, студенти старији од 25 година, те други студенти којима је отежан приступ високом образовању

професора; обезбиједити квалификованост и редовно извршавање обавеза академског и другог особља; увести модерне начине подучавања усмјерене на студента и унаприједити квалитет наставе и мјерити задовољство студената; успоставити транспарентне жалбене процедуре; конструктивно одговарати на незадовољство студената; уградити предузетничке вјештине у наставне планове и програме; унаприједити ефикасност исхода ВШУ, укључујући дужину студирања и запошљивост свршених студената; успоставити централну евиденцију на ВШУ и код надлежних образовних власти стопе исписа, преласка у друге институције и дужине студирања.

3. У буџетима додијелити ставку за финансирање спортских и других активности студената и за успостављање програма за подршку студентима у свим аспектима студентског живота; израдити програм друштвеног ангажмана у заједници који носи ECTS бодове; размотрити организацију смјештаја под окриљем ВШУ; смањити трошкове за студенте и увести систем грантова и/или кредита, ваучера.
4. Анализирати рад студентских организација (посебну пажњу обратити на независност у раду и трајање мандата руководства студентских организација); обезбиједити ставку у буџету ВШУ за рад студентских организација; унаприједити сарадњу студентских организација у БиХ, размотрити могућност оснивања студентске асоцијације на нивоу ФБиХ; израдити кампању нулте толеранције и процедуре у случају застрашивања и корупције у високом образовању; позвати Европску студентску унију да проведе студију изводљивости о сарадњи са студентским организацијама у БиХ.

П6. ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

1. Додијелити ставку буџета за подршку интернационализацији на ВШУ; додијелити ставке буџета намијењене међународном умрежавању, посебно истраживачком (међународне конференције, семинари, гостујући професори и др), као и пријављивање на међународне пројекте (одржавање веза са партнерима, почетно финансирање, итд).
2. Унаприједити регионалну и прекограничну сарадњу путем заједничких пријава и учешћа на пројектима; активно подржавати међународну мобилности особља ВШУ и то довести у везу са напредовањем у каријери; подржати израду студијских програма на страним језицима; подржавати међународну мобилност студената; стварати услове за смјештајне и друге инфраструктурне капацитете за међународну размјену; обезбиједити обуку из страних језика особљу на ВШУ, те омогућити учење званичних језика у БиХ гостујућем особљу; кадровски и финансијски оснажити капацитете служби за међународну сарадњу на ВШУ; створити законске и друге услове за развој програма за стицање заједничких диплома (*joint degree*); израдити програме и (су)финансирати стицање искуства у иностранству за свршене студенте у области раста и иновација, уз услов да се врате и примијене своја знања у БиХ.
3. Путем програма обуке обезбиједити да сви актери у високом образовању разумију развој Болоњског процеса и исправно га проводе, посебно у погледу педагогије, квалитета и акредитације; промијенити фокус интернационализације – мобилност мора бити двосмјерна; створити повољан нормативни амбијент за признавање

¹⁰ Ово је обавеза БиХ према стратегији СЕЕ 2020 која се заснива на стратегији ЕУ 2020.

периода мобилности свих врста на ВШУ у иностранству; уз диплому обавезно издавати и додатак дипломи на свим ВШУ без посебне накнаде; успоставити удружења свршених студената (алумни) на свим ВШУ.

П7. СТАТИСТИКА

- 1.** Унаприједити прикупљање, доступност и квалитет података релевантних за циљеве политика високог образовања.
- 2.** Развити и успоставити статистичке системе код надлежних образовних власти у ентитетима и кантонима и Брчко дистрикту БиХ, те на ВШУ који могу одговорити међународним захтјевима (EUROSTAT-а, EUROSTUDENT-а, EURYDICE, и др).

3. Табеларни приказ свих приоритета

ПЕРИОД ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ: 2016 – 2026

		Приоритет	УЧЕСНИЦИ У ИМПЛЕМЕНТАЦИЈИ ПРИОРИТЕТА	ВРЕМЕНСКИ ПЕРИОД
П1.	П1.1.	Оквири политика (стратешки и законодавни оквири)		
ДОБРО УПРАВЉАЊЕ И МЕНАѢМЕНТ	П1.1.1.	Кроз активан и креативан дијалог утврдити и усагласити приоритетна подручја те испланирати потребне активности, њихов редосљед и актере (укључујући академску заједницу и студенте, и обезбиједити одговарајуће консултације са социјалним партнерима, послодавцима и широм јавности) који се морају укључити у високо образовање кроз заједничку активност.	Надлежне образовне власти, министарства науке, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, шира јавност, заједничким дјеловањем.	2016. – 2026.
	П1.1.2.	Јасно описати реалне циљеве и одредити потребне ресурсе за њихову имплементацију и јасно дефинисати циљеве које ВШУ требају реализовати и индикаторе постигнућа и актере за наредних 10 година.	Надлежне образовне власти, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, студентске организације и уније.	2016. – 2026.
	П1.1.3.	а) Увести и унаприједити истраживање образовања за праћење сектора како би се доношење политика и стратешко планирање на институционалном и секторском нивоу вршило	Надлежне образовне власти, агенције из области високог образовања у БиХ, агенција и заводи за статистику, високошколске установе, и сви други актери у области високог	2016. – 2026.

	на основу информација и доказа.	образовања у складу са темом истраживања, студентске организације и уније.	
	б)У развојне стратегије високог образовања у БиХ уградити циљеве политике ЕНЕА (нпр. интернационализација, учешће студената и студентско искуство) и укључити информације о потребама на тржишту рада.	Надлежне образовне власти, агенције из области високог образовања у БиХ, агенције и заводи за статистику, високошколске установе, представници тржишта рада, студентске организације и уније.	2016. – 2026.
	ц)Успоставити информационе системе за праћење provedбе и утицаја политика, закона, исхода и студија о високом образовању у БиХ и најбољих пракси у овој области, тамо гдје исти нису успостављени; Успоставити регистре експерата за разне реформске области високог образовања унутар БиХ, тамо гдје нису успостављени.	Надлежне образовне власти, агенције из области високог образовања у БиХ, агенције и заводи за статистику, студентске организације и уније.	2016. – 2026.
П1.1.4.	Унаприједити и успоставити јасне везе између политика и циљева високог образовања, надлежних органа и институција међусобно и са циљевима Болоњског процеса. Побољшати и унаприједити повјерење између ВШУ и министарстава (образовања, финансија и других министарстава).	Надлежне образовне власти, високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, министарства финансија и друга надлежна министарства, студентске организације и уније.	2016. – 2026.
П1.1.5.	а)Успоставити равнотежу између аутономије и капацитета ВШУ да управљају и планирају своје активности и њихове одговорности за ефикасно кориштење финансијских средстава и	Надлежне образовне власти, високошколске установе, министарства финансија, студентске организације и уније.	2016. – 2026.

		остваривања стратешких циљева;		
		б) Унаприједити управљање и одговорност за ефикасно кориштење средстава, планирање и контролу на нивоу ВШУ, повезујући планове ВШУ са стратегијама на вишем нивоу.	Високошколске установе, надлежна министарства и студентске уније и организације.	2016. – 2026.
	П1.1.6.	Успоставити координацију за праћење Болоњског процеса у БиХ како би се унаприједила свијест, разумијевање међу актерима, редовно оцјењивао напредак, осигурала размјена искустава, примјери добре праксе и експертизе, подржала изградња капацитета и омогућило кључним актерима да сарађују како би се обезбиједило активно учешће БиХ у ЕНЕА.	Надлежне образовне власти, високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ.	2016. – 2026.
П1.	П1.2.	Добро управљање и законодавство		
ДОБРО УПРАВЉАЊЕ И МЕНАџМЕНТ	П1.2.1.	Обезбиједити да се развој високог образовања одвија на транспарентан, кооперативан и креативан начин на свим нивоима; унаприједити ширење информација о високом образовању путем медија.	Надлежне образовне власти, агенције из области високог образовања у БиХ, високошколске установе, студентске организације и уније и медији, ректорске конференције у БиХ.	2016. – 2026.
	П1.2.2.	Појачати активности у области високог образовања на организацији и одржавању конференција, радионица, семинара и других облика размјене добрих искустава и пракси свих кључних актера у високом образовању.	Надлежне образовне власти, агенције из области високог образовања у БиХ, високошколске установе, студентске организације и уније, ректорске конференције у БиХ.	2016. – 2026.

	П1.2.3.	Имплементирати члан 43. Оквирног закона о високом образовању у БиХ који се односи на Ректорску конференцију БиХ.	Ректорска конференција БиХ, високошколске установе.	2016. – 2026.
	П1.2.4.	Наставити истраживање утицаја постојеће правне регулативе (правних прописа) на провођење стратегија, политика, извјештаја и закона о високом образовању у БиХ, које проводе високошколске установе у БиХ и надлежни органи на свим нивоима, исходи којег истраживања ће дати правце о томе како на најбољи начин унаприједити /модернизовати будуће студије и стратегије; те учинити јавно доступним стратешке документе ВШУ и надлежних образовних власти.	Надлежне образовне власти, високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, ректорске конференције.	2016. – 2026.
П1.	П1.3.	Обезбјеђивање квалитета		
ДОБРО УПРАВЉАЊЕ И МЕНАЏМЕНТ	П1.3.1.	Унаприједити механизме и досљедно провести принципе и стандарде обезбјеђивања квалитета на свим ВШУ.	Високошколске установе, Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета БиХ и Агенција за акредитацију високошколских установа РС, надлежне образовне власти.	2016. – 2026.
	П1.3.2.	Успоставити предуслове и провести ефикасан, транспарентан и приступачан процес акредитовање за студијске програме високог образовања заснован на реалној процјени трошкова и користи.	Агенције из области високог образовања у БиХ, надлежне образовне власти, високошколске установе.	2016. – 2026.

	P1.3.3.	Оцијенити утицај првог круга институционалне акредитације ВШУ у БиХ на квалитет, релевантност и ефикасност. Обезбиједити анализе у области високог образовања које ће израђивати ХЕА и надлежне образовне власти на основу стечених искустава о процесу акредитације како би се стратешки приступи заснивали на релевантним информацијама.	Агенције из области високог образовања у БиХ, високошколске установе, комисије стручњака, надлежне образовне власти.	2016. – 2026.
	P1.3.4.	Анализирати важеће законодавство са аспекта усаглашености одредби о поступку акредитације са захтјевима Европских стандарда и праваца за обезбјеђивање квалитета у Европском простору високог образовања (ЕСГ).	Надлежне образовне власти, агенције из области високог образовања у БиХ.	2016. – 2026.
	P1.3.5.	Препоручити образовним властима разматрање опције увођења обавезне периодичне акредитације, појаснити посљедице недодјељивања акредитације.	Агенција за развој високог образовања и обезбјеђивање квалитета, надлежне образовне власти, високошколске установе.	2016. – 2026.
П1.	П1.4.	Научно-истраживачки рад		
ДОБРО УПРАВЉАЊЕ	P1.4.1.	Усагласити секторска приоритетна подручја за развој научноистраживачког рада на ВШУ са знаком преференције приоритетних истраживачких подручја која ће се финансирати, те успоставити институционалне	Високошколске установе, надлежна министарства.	2016. – 2026.

	планове развоја у том погледу.		
П1.4.2.	Донијети законе о научноистраживачком раду тамо гдје их нема.	Надлежна извршна и законодавна власт.	2016. – 2026.
П1.4.3.	Повећати инвестиције за научно-истраживачки рад; додијелити посебне ставке буџета за подршку научно-истраживачком раду на свим јавним ВШУ, нпр. финансирање за публикације, приступ електронским часописима, кофинансирање међународне сарадње и умрежавања, иновација истраживачког рада везаних за Horizon 2020, набавке ICT опреме и нових лабораторија на свим јавним ВШУ.	Високошколске установе, надлежна извршна и законодавна власт.	2016. – 2026.
П1.4.4.	Успоставити адекватне програме за усавршавање академског особља на институционалном нивоу, размотрити провођење стручног усавршавања особља на нивоу сектора, те обезбиједити потребне ресурсе за то.	Високошколске установе, надлежне образовне власти.	2016. – 2026.
П1.4.5.	У складу са Стратегијом мобилности ЕНЕА 2020 „Мобилност за боље учење“ израдити документе о мобилности.	Агенције из области високог образовања у БиХ, високошколске установе, надлежне образовне власти.	2016. – 2026.
П1.4.6.	Обезбиједити могућности стицања докторских звања и кроз научно-истраживачки рад, трансфер знања привреди и пракси, а не само путем похађања наставе на III циклусу студија;	Надлежне образовне власти, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта	2016. – 2026.

		унаприједити сарадњу између ВШУ и индустрије у истраживању.	рада, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, студентске организације и уније, заједничким дјеловањем.	
П2.		РЕСУРСИ		
РЕСУРСИ	П2.1.	Увести системе финансирања високог образовања засноване на успјешности у постизању циљева; социјалној димензији високог образовања; потреби повећања финансијске аутономије ВШУ; загарантованости основних трошкова рада, адекватности и благовремености у плаћању особља; осигураности довољних и поузданих јавних средстава без надомјештања допунским средствима које остваре ВШУ; стратегијама развоја људских ресурса на свим ВШУ, укључујући и учење страних језика; договореним приоритетима за финансирање високог образовања према стратешким циљевима; подстицајима ВШУ за успостављање партнерства и стимулацију донација; идентификовању разлога одустајања од студија и дугих периода за завршетак студија, те праћењу запошљавања свршених студената.	Надлежна министарства из области образовања, финансија, рада и запошљавања, високошколске установе, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, локалне власти, заједничким дјеловањем.	2016. – 2026.
	П2.2.	Увести или повећати удио јавног буџета који се издваја за високо образовање; дугорочно	Надлежне образовне и законодавне власти, високошколске установе.	2016. – 2026.

	пројигирати циљани проценат БДП за високо образовање путем комбинације јавних средстава и приватних доприноса; размотрити увођење заједничких принципа за расподелу буџетских средстава које користе интегрисани универзитети у Европи. ¹¹		
П2.3.	Одредити потребне активности и временски оквир за постизање реформе финансирања високог образовања у БиХ у три фазе (анализа прикупљених података, одлука о методологији финансирања, имплементација са дефинисаним одговорностима и временским оквиром); путем координације одредити како нови систем провести у пракси.	Надлежне образовне и законодавне власти, високошколске установе.	2016. – 2026.
П2.4.	Одредити приоритете за финансирање високог образовања у БиХ према стратешким циљевима; успоставити фондове за развој високог образовања у БиХ од стране надлежних образовних власти са основним циљем да подрже договорене приоритете за развој високог образовања. ¹²	Надлежне образовне и законодавне власти, високошколске установе.	2016. – 2026.
П2.5.	Увести информационе системе од стране надлежних образовних власти у ентитетима, кантонима, Брчко дистрикту БиХ и ВШУ који ће	Агенција и заводи за статистику, надлежне образовне власти, високошколске установе.	2016. – 2026.

¹¹ EU IPA пројекат „Реформа финансирања високог образовања у БиХ“;

¹² EU IPA пројекат „Реформа финансирања високог образовања у БиХ“;

		служити интерном управљању високошколским установама, статистици на нивоу области, као и за потребе пружања информација EUROSTAT-у и EUROSTUDENT-у, итд.		
	П2.6.	Успоставити редован дијалог ВШУ и власти на тему реформе финансирања високог образовања при чему би министарства образовања требала имати активнију улогу у смислу заговарања код финансијских власти.	Надлежна министарства, високошколске установе, ректорске конференције у БиХ.	2016. – 2026.
	П2.7.	Унаприједити капацитете за лидерство, управљање и администрацију на нивоу надлежних образовних власти и обезбиједити више континуитета у погледу особља.	Надлежне образовне власти.	2016. – 2026.
ПЗ.		ПОВЕЗАНОСТ ТРЖИШТА РАДА И ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА		

ПОВЕЗАНОСТ ТРЖИШТА РАДА И ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА	ПЗ.1.	Модернизовати постојеће и повећати број студијских програма за квалификације које се траже на тржишту рада; израдити савјете о каријери и јавно промовисати информације као стимуланс на упис за тражене квалификације; обезбиједити стипендије за дефицитарне студијске програме; ограничити број студената на програмима гдје је дошло до хиперпродукције кадра; јасно дефинисати циљеве које ВШУ требају реализовати у односу на тржиште рада, као и индикаторе постигнућа; хармонизовати нова звања како би се могла без проблема користити на цијелој територији БиХ.	Надлежне образовне власти, министарства рада и запошљавања, министарства финансија, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, локалне власти, шира јавност заједничким дјеловањем.	2016. – 2026.
	ПЗ.2.	Успоставити консултативне конзорције на свим ВШУ (послодавци, заводи за запошљавање, привредне коморе, др) како би координисали своје стратешке циљеве.	Надлежне образовне власти, министарства рада и запошљавања, министарства финансија, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, локалне власти, шира јавност.	2016. – 2026.
	ПЗ.3.	Истраживачком раду и иновацијама на ВШУ дати висок приоритет - што треба бити подржано од влада - те фокусирати иновације на приоритетна подручја (нове индустрије, Horizon 2020, итд); значајно повећати ниво праксе и примјене наученог, посебно у	Високошколске установе, надлежна министарства, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија.	2016. – 2026.

		програмима везаним за струке и индустрију, користећи при томе и искуства стручњака из привреде као предавача; изградити програме цијеложивотног учења на свим ВШУ који укључују и стручно усавршавање.		
	ПЗ.4.	Унаприједити законодавство и праксу у области признавања високошколских квалификација у сврху запошљавања; иницирати рјешавање проблема злоупотребе неплаћеног привременог рада, мита и корупције при запошљавању; иницирати и израдити прописе за једнаке могућности при запошљавању.	Центар за информисање и признавање документа из области високог образовања, надлежна министарства, заводи за запошљавање, високошколске установе.	2016. – 2026.
	ПЗ.5.	У јавним буџетима предвидјети ставке за финансирање свршених студената – предузетника; израдити програме за стицање искуства у иностранству за свршене студенте у области раста и иновација уз услов да се врате и примијене своја знања у БиХ.	Надлежне извршне и законодавне власти, агенције за запошљавање, високошколске установе, алумни асоцијације/организације, агенције из области високог образовања у БиХ, послодавци.	2016. – 2026.
П4.		СТАНДАРДИ КВАЛИФИКАЦИЈА		
СТАНДАРДИ КВАЛИФИКАЦ	П4.1.	Имплементирати Акциони план за израду и провођење Квалификационог оквира у БиХ за период 2014-2020; користити Приручник за даљи развој и употребу стандарда квалификација и занимања у БиХ ¹³ , Водич о стицању и коришћењу академских и научних	Секторска вијећа, високошколске установе, агенције из области образовања у БиХ, надлежна министарства, професионална удружења, коморе, пројекти и школе, Конференција министара образовања у БиХ.	2016. – 2026.

¹³Заједнички пројекат EU i VE „Стратешки развој високог образовања и стандарда квалификација“ (2013-2015)

	звања у БиХ, Водич добре праксе за израду наставних планова и програма; увести праксу континуираног стручног усавршавања академског и административног особља на ВШУ.		
П4.2.	Предвидјети посебну буџетску ставку за иновације наставних планова и програма на јавним ВШУ; успоставити механизме за консултације са студентима и субјектима пословног окружења о изради програма и пратити реализацију промјена; обезбиједити подршку надлежних образовних власти и Агенције за развој високог образовања и обезбјеђивања квалитета БиХ и Агенције за акредитацију високошколских установа РС у примјени критеријума и стандарда за израду и одобравање студијских програма и њихово мјесто у процесу интерног обезбјеђивања квалитета.	Надлежне образовне власти, ректорске конференције, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, шира јавност, заједничким дјеловањем.	2016. – 2026.
П4.3.	а) Обезбиједит да сваки студијски програм буде осмишљен са два излаза – за тржисте и за наставак образовања.	Надлежне образовне власти, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, шира јавност, заједничким дјеловањем.	2016 – 2026.

		б) Идентификовати средњорочне и дугорочне ефекте примјене ревидираних наставних планова и програма за академске структуре, ресурсе, процес обезбјеђивања квалитета и дугорочну инфраструктуру.	Надлежне образовне власти, ректорске конференције, све високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, шира јавност, заједничким дјеловањем.	2016. – 2026.
	П4.4.	Унаприједити законодавство и праксу у области признавања квалификација у сврху запошљавања или наставка школовања.	Центар за информисање и признавање документа из области високог образовања, високошколске установе, надлежна министарства, представници тржишта рада, студентске организације и уније.	2016. – 2026.
	П4.5.	Успоставити стандарде квалификација у складу са Основама квалификационог оквира у БиХ и Акционим планом за израду и провођење Квалификационог оквира у БиХ за период 2014-2020.	Високошколске установе, агенције из области образовања у БиХ, надлежна министарства, професионална удружења, коморе, пројекти и школе.	2016 – 2026.
П5.		СТУДЕНТСКО ИСКУСТВО		
СТУДЕНТСКО ИСКУСТВО	П5.1.	Поставити циљеве о једнакости приступа високом образовању припадника циљних група; додијелити посебну ставку буџета за ВШУ са циљем обезбјеђења стипендија за њих (нпр. прилагођени наставн план и програм за ове групе).	Високошколске установе, надлежна министарства, студентске организације и уније, организације/удружења припадника циљних група.	2016 – 2026.

П5.2.	<p>Повећати обухват високим образовањем; увести и/или повећати суфинансирање трошкова студија на II и III циклусу; успоставити одговарајући омјер броја студената и професора; обезбиједити квалификованост и редовно извршавање обавеза академског и другог особља; увести модерне начине подучавања усмјерене на студента и унаприједити квалитет наставе и мјерити задовољство студената; успоставити транспарентне жалбене процедуре; конструктивно одговорати на незадовољство студената; уградити предузетничке вјештине у наставне планове и програме; унаприједити ефикасност исхода ВШУ, укључујући дужину студирања и запошљивост свршених студената; успоставити централну евиденцију на ВШУ и код надлежних образовних власти која ће обухватити стопе исписа, преласка у друге институције и дужине студирања.</p>	Високошколске установе, надлежна министарства, студентске организације и уније.	2016 - 2026.
П5.3.	<p>У буџетима додијелити ставку за финансирање спортских и других активности студената и за успостављање програма за подршку студентима у свим аспектима студентског живота; израдити програм друштвеног ангажмана у заједници који носи ECTS бодове; размотрити организацију смјештаја под окриљем ВШУ; смањити трошкове за студенте и увести систем грантова и/или кредита,</p>	Високошколске установе, надлежна министарства, студентске организације и унија.	2016 - 2026.

		ваучера.		
	П5.4.	Анализирати рад студентских организација (посебну пажњу обратити на независност у раду и трајање мандата руководства студентских организација); обезбиједити ставку у буџету ВШУ за рад студентских организација; унаприједити сарадњу студентских организација у БиХ, размотрити могућност оснивања студентске асоцијације на нивоу ФБиХ; израдити кампању нулте толеранције и процедуре у случају застрашивања и корупције у високом образовању; позвати Европску студентску унију да проведе студију изводљивости о сарадњи са студентским организацијама у БиХ.	Студентске организације и уније, високошколске установе, Европска студентска унија (ЕСУ), надлежна министарства.	2016 – 2026.
П6.		ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА		
ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА	П6.1.	Додијелити ставку буџета за подршку интернационализацији на ВШУ; додијелити ставку буџета намијењене међународном умрежавању, посебно истраживачком (међународне конференције, семинари, гостујући професори и др), као и пријављивање на међународне пројекте (одржавање веза са партнерима, почетно финансирање, итд).	Надлежна министарства, високошколске установе, студентске организације и уније.	
	П6.2.	Унаприједити регионалну и прекограничну сарадњу путем заједничких пријава и учешћа на пројектима; активно подржавати	Надлежна министарства, агенције из области високог образовања у БиХ, високошколске	2016 - 2026.

	<p>међународну мобилности особља ВШУ и то довести у везу са напредовањем у каријери; подржати израду студијских програма на страним језицима; подржавати међународну мобилност студената; стварати услове за смјештајне и друге инфраструктурне капацитете за међународну размјену; обезбиједити обуку из страних језика особљу на ВШУ, те омогућити учење званичних језика у БиХ гостујућем особљу; кадровски и финансијски оснажити капацитете служби за међународну сарадњу на ВШУ; створити законске и друге услове за развој програма за стицање заједничких диплома (joint degree); израдити програме и (су)финансират истицање искуства у иностранству за свршене студенте у области раста и иновација, уз услов да се врате и примијене своја знања у БиХ.</p>	<p>установе, студентске организације и уније.</p>	
<p>Пб.3.</p>	<p>Путем програма обуке обезбиједити да сви актери у високом образовању разумију развој Болоњског процеса и исправно га проводе, посебно у погледу педагогије, квалитета и акредитације; промијенити фокус интернационализације – мобилност мора бити двосмјерна; створити повољан нормативни амбијент за признавање периода мобилности свих врста на ВШУ у иностранству; уз диплому обавезно издавати и додаток дипломи на свим ВШУ без посебне накнаде; успоставити</p>	<p>Надлежне образовне власти, високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, БиХ представници у Болоња групи (БФУГ), ХЕРЕ експерти, студентске организације и уније, канцеларија ERASMUS +</p>	<p>2016 – 2026.</p>

		удружења свршених студената (Алумни) на свим ВШУ.		
П7.		СТАТИСТИКА		
СТАТИСТИКА	П7.1.	Унаприједити прикупљање, доступност и квалитет података релевантних за циљеве политика високог образовања.	Агенција и заводи за статистику у БиХ, надлежне образовне власти, високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, шира јавност, заједничким дјеловањем.	2016 – 2026.
	П7.2.	Развити и успоставити статистичке системе код надлежних образовних власти у ентитетима, кантонима и Брчко дистрикту БиХ те на ВШУ, који могу одговорити међународним захтјевима (EUROSTAT-а, EUROSTUDENT-а, EURYDICE и др).	Надлежне образовне власти, агенције и заводи за статистику, високошколске установе, агенције из области високог образовања у БиХ, академска заједница, представници тржишта рада, студентске организације и уније, министарства рада и запошљавања, локалне власти, министарства финансија, шира јавност.	2016 – 2026.

